

Inleiding

Author(s): Katrien Vandermarliere

Source: *Verwoorden - Verbeelden*. 2016. Kieckens, Christian. Edited by Katrien Vandermarliere. Brussels: Christian Kieckens Architects. Pg. 7-10

Inleiding

“Space is a substance. Cézanne painted and modeled space. Giacometti sculpted by ‘taking off space’. Mallarmé conceived poems with absences as well as words. Ralph Richardson asserted that acting lay in pauses.... Isaac Stern described music as “that little bit between each note – silence which give the form”.... The Japanese have a word (ma) for this interval which gives shape to the whole. In the West we have neither word nor term. A serious omission”

Christian Kieckens citeert Alan Fletcher: *The art of looking Sideways*, Phaidon Press, 2001, p.370

Christian Kieckens schreef vroeger en ook vandaag nog uit noodzaak. Honger, inzicht, ontdekking, herkenning, fascinatie en mijmering: vele gradaties van inspiraties liggen aan de basis van zijn teksten. Soms is een emotie de onderlegger van een reactie, kritiek, engagement en noodzaak tot spreken. Hoewel ze niet zijn ontstaan met de bedoeling een vertoog op te bouwen zijn de hier gebundelde teksten, geschreven over een periode van vijfendertig jaar, wel degelijk betekenisvol om het werk van Christian Kieckens te begrijpen en te situeren. Allen kunnen ze onder één noemer gevat worden: ze bewijzen de permanente zoektocht naar een positionering van de architectuur en de architect. Of deze teksten nu al dan niet architectuurtheorie zijn, staat niet ter discussie. Christian Kieckens schrijft ze vanuit zijn denken én vanuit zijn praktijk: bouwen en lesgeven. Dit volstaat. In die plaatsbepaling van de architectuur zijn er enkele constante thema's te herkennen die deze selectie sturen.

De eerste teksten van Kieckens zijn persoonlijke ontdekkingen en studieopdrachten. (*Timeless space beyond perception and conception – The works of Hiromi Fuji, De ruimtelijke systematiek in het werk van Francesco Borromini, de oudegyptische piramide, Giovanni Santini*) Ze zijn de neerslag van plan- en doorsnede-analyses die hij ook door middel van tekeningen verkent. Kieckens onderzoekt de vormtaal en de ruimteontwikkeling, waarbij de relatie tussen plan en doorsnede, verhoudingssystemen en mathematica essentieel zijn. Het is

duidelijk dat de jonge ontwerper vanuit de materialiteit van historische gebouwen het universele in de architectuur wil doorgronden. Kieckens is beïnvloed door de tijdsgeest. Het zijn de hoogdagen van het Postmodernisme, kritiek op het modernisme en de crisis waarin de architectuur zich eind jaren 1970, begin jaren 1980 bevindt, leidt tot onderzoek van de bouwgeschiedenis en het benoemen van de essentie van het architectuurvak. De tekst *Roma Forum Nuovum* getuigt van de noodwendigheid van het samengaan van bouwgeschiedenis en hedendaagsheid. Dit is tevens de inzet van de jonge Kieckens. Een eigen architectuurmethodiek ontwikkelen die hedendaags is en tegelijkertijd verwant is met de bouwgeschiedenis. Een methodiek die zich situeert binnen de traditie van de Europese stad, die studie van de bouwcultuur en materiële aanwezigheid laten Kieckens geen andere mogelijkheid.

Kieckens' referentiekader is bijzonder wijds, dat is eigen aan de beginperiode van zijn loopbaan. Uit de teksten blijkt een honger naar en de rijkdom van onderleggers, betekenissen en verbondenheid. Net zoals een stad een verzameling is van fragmenten uit verschillende tijden combineert Kieckens zijn inzichten en projecteert die op de concrete context van zijn eerste bouwopdrachten. Zijn teksten geven deze bijzondere combinatie van eclecticisme, citeren een gevoelig analyseren van bouwcontext weer die later zijn neerslag vinden in zijn ontwerpen. Een consistente eenheid waaruit een bouwconcept wordt ontwikkeld wordt vervolgens weer ge-deconstrueerd als hij zijn gebouwen specifieke kenmerken meegeeft die ze verankeren met de plek waar ze komen te staan. Een ruimte opgebouwd uit een complex schema wordt in de uiterlijke verschijningsvorm eenvoudig en minimaal. We refereren aan de tekst *Casa Van Middellem-Dupont – Álvaro Siza*.

Doorheen de loopbaan is er één discipline, één actor die Kieckens fundamenteel ondervraagt: de beeldende kunsten, de kunstenaar. Begrippen en ideeën van kunstenaars die architecturaal zijn in conceptie of materialisering beïnvloeden zijn eigen werk en maken het verschil tussen de twee disciplines duidelijk. In de tekst Delme uit 1995 voor het boek van Marthe Wéry definieert hij het ultieme verschil: "architectuur is ruimte geven, kunstwerken kunnen ruimte innemen." Kieckens werkt met hen samen, prikkelt ze, begrijpt ze, expliciteert hun inbreng, treedt op als curator of opdrachtgever, scenograaf en omarmt aldus het volle bereik van de mogelijke relatie tussen kunst en architectuur. In een interview met Tine Hens over het onderwerp expliciteert hij dat standpunt: "Architectuur ontstaat uit een noodwendigheid: de vraag naar een gebouw op een stedenbouwkundige plek. Kunst heeft die noodwendigheid niet. Zij creëert haar eigen noodwendigheid en bestaansreden. Architectuur is objectiever, ze heeft te maken met zoveel randcondities. Architectuur is een subjectieve interpretatie van objectieve gegevens. Je kunt haar altijd toetsen aan de hand van heel concrete vragen. Klopt het gebouw? Blijft het rechtstaan? Dat is de basis. Kunst is subjectief. Je kunt van kunst niet eisen dat ze noodzakelijk en onlosmakelijk is.

Je kunt het een kunstenaar niet kwalijk nemen dat een gebouw hem niet interesseert. Maar het is wel straf als een kunstenaar er in slaagt om iets te bedenken dat in al zijn facetten inherent is aan een gebouw". (*Short Takes-Peter Donwnsbrough, Nordenskiöld and the ice cap – Joahim Koester) Topos / Atopos / Anatopos*)

Kieckens is een bijzonder sociale en genereuse persoonlijkheid. Zijn teksten zijn evengoed een neerslag van zijn relaties met andere architecten, mentors, meesters en studiegenoten. Ze getuigen van zijn begeesting, enthousiasme, vragen en verontwaardiging. Deze architectuurkritieken verwijzen steeds naar een bouwcultuur die diep in Europa verankerd is. Hij analyseert zowel de vorm als de constructiewijze, de metafysische betekenis en de materiële concretisering. Het spreekt voor zich dat ook dit zijn eigen ontwerpen diepgaand heeft beïnvloed. "De Thermen te Vals (van Peter Zumthor) zijn in dit opzicht het typevoorbeeld van een *Haus* in de meest oorspronkelijke betekenis van het woord. Alles in en aan het gebouw is verbonden met dit Centraal-Europese begrip. Het bevat kamers die gebouwd zijn door muren die uit steen bestaan, kamers die enkel toegankelijk zijn via één doorgang. Daarnaast roept het in zijn plantypologie tevens een associatie met de stad op, de stad die opgebouwd is uit *Häuser* uit open pleinen en doorgangen." *De meubelkunst van Pieter De Bruyne Habitus en weerbarstigheid* (over Marie-José Van Hee) *Filip Roland / Félicien Rops, Architecturen – Swiss Mechanics*.

Tot slot nemen zijn hier een aantal teksten opgenomen die ontstaan zijn vanuit Kieckens' positie als leermeester/mentor. De aandachtspunten variëren in de tijd, maar zijn immer aanzetten tot analytische en kritische reflectie. "*Wass studieren wir, wenn wir Architektur studieren?*" De titel van de tentoonstelling van Andreas Deplazes (1997) klinkt als een mantra door. De architectuuroopdrachten dwingen de jonge architectuurstudent om zijn eigen positie binnen de architectuurdiscipline te bepalen. Ze behandelen onder meer de notie van het 'huis', (House/Haus), de positie van het huis in de stad, *Buildingness* de logica van het bouwen, *Several C-words Concerning Architecture*, de noodzaak van een *Bouwcultuur* en waaruit die bestaat. Dit alles culmineert in de negen Masterproefopgaves voor Raf Geysen. De omvattendheid van de opgaves kan alleen maar gevoed zijn door de jarenlang opgebouwde kennis, een sensibiliteit voor vele fenomenen en de generositeit om dit te willen doorgeven aan een jongere zielsverwant.

De spelregels die Christian Kieckens en ik afspraken voor de selectie van deze teksten waren vrij los. Het panorama moest een inzicht geven in de beschouwingen tijdens zijn beginperiode, over het gebouwd werk en over het docentschap. Kieckens heeft de voorbije jaren zijn teksten, net als zijn ander werkmateriaal overigens, zorgvuldig gearchiveerd. Uit een verzameling van 500 pagina's tekst hebben we er bijna 300 weerhouden. Kieckens voorkeurteksten werden door mij getoetst op actuele relevantie, oorspronkelijkheid, hernemingen en redactionele kwaliteiten. Daarnaast stelde ik voor om, ondanks het ontbreken

van een narratief, toch inhoudelijks clusters te vormen: teksten over de architectuurgeschiedenis, teksten over concrete gebouwen en werk van collega-architecten als vertrekpunt van een analyse, teksten over beeldende kunst, teksten met pedagogische reflecties. Ook de chronologische volgorde van de opgenomen teksten heeft zijn belang. Deze loopt parallel met de evolutie van het oeuvre en is ook deelachtig aan wat er op de internationale architectuurscène is gebeurd. Ze zijn in die zin historisch belangrijk wanneer we de tijd en de figuur van Kieckens willen kennen. Ze zijn bovendien duidelijke stellingnames en hebben op die manier een intrinsieke waarde.

De denk –en schrijfstijl van Kieckens zijn, zoals veel teksten van architecten, ietwat apart en als editor heb ik die zoveel mogelijk gerespecteerd. De vroeger gepubliceerde teksten zijn integraal opgenomen, de niet eerder gepubliceerde zijn herwerkt.